

החלטה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1312471/10

בבית הדין הרבני האזורי פתח תקווה

לפני כבוד הדיינים:

הרב דוד גרוזמן

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד דן תורג'מן)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד פרי-אל ברוורמן ועו"ד יניב הלוי ועו"ד יעל כהן)

הנדון: דחיית תביעת מזונות שהגישה האישה בשם הילדים לאחר פסק דין למזונות ילדים

החלטה

בפניי בקשת ב"כ האישה לשקול מחדש את החלטת בית הדין מיום ח' בתשרי תשפ"ו (30/09/2025) בה נכתב:

לאחר עיון בבקשות הבעל בזיקה להחלטת בית הדין מיום כ"א באלול תשפ"ה (14/09/2025) בה נכתב:

לאור הבקשות של הבעל להבהיר אודות הסמכות בתיק המזונות – מבהיר בית הדין:

הצדדים גבשו הסכם גירושין ביניהם ביום 26.10.21 בהסכם הוסכם סכום המזונות הילד עבר הווה ועתיד והסמכות הנתונה לבית הדין לפסוק אף בדיין יחיד.

כן בתוך ההסכם הותוותה דרך והוראות לעתיד במידה ותהיה הפרה.

כן בפרוטוקול הדיון הבהירה ב"כ האישה מה הן תביעותיה ביחס למזונות הילד כאמור שם בשורה 39-44:

בית הדין: כמה את מבקשת

ב"כ האישה: בחוץ ביקשתי 1,000 למדור ו-800 למזונות, וכן מחציות, וזה ההצעה הכי מוזלת בחינתנו, אבל אם זה לא נסגר היום וכעת, אנו נבקש את כל מה שצריך ויש כעת עוד הרבה מה לבקש, רק אומר כי אם זה נסגר היום, למרות שהלקוחה שלי עדיין לא הסכימה אבל אני אומרת כי היא אשכנע אותה שתותר גם על מזונות העבר ותסגור את תיקי ההוצל"פ הללו.

כל הנ"ל והחלטות בית הדין מהעבר יש להראות לבית המשפט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בית הדין דגן אינו נותן הוראות לבית המשפט ויש להסב את תשומת לבו לכל ההליך המתנהל זה כ-4 שנים.

מבהיר בית הדין ומורה:

א. הסמכות לדון בתביעת מזונות הילד נתונה לבית הדין לאור כל ההחלטות הבקשות ההסכם ושאר כתבי בית הדין.

ב. תביעת מזונות שהגישה האישה בשם הילד – ידון בית הדין אם תביעה זו ערכית וכנה.

ג. לאחר החלטת בית המשפט ידון בית הדין אם יש בכך כפל החלטות וחיובים. וכן ידון בית הדין אם יש בהסכמה מכללא התחייבות האישה לזון את הילד בכל הדרוש.

בקשתה זו מוגשת לבית הדין כחודשיים לאחר החלטה ההיא, וזו לבד סיבה לדחיית בקשתה, אך גם לגופו של עניין בית הדין מבקש להבהיר עניין שעולה פעמים – אף שלא רבות, והוא – תוקף חוקיות תביעת מזונות ילדים בשם עצמם.

טענות התובעת

בגוף בקשתה חוזרת האישה לאפשר תביעת עצמאית שלה בשם הקטין למזונותיו וכה דבריה:

6. צרכיו של הקטין לא נבחנו ע"י ביה"ד בטרם נקבעו מזונותיו, וממילא הקטין אינו כפוף להסכמות הוריו – על כן הוגשה על ידו תביעת מזונות עצמאית לביהמ"ש לענייני משפחה.

תביעה עצמאית של קטין

7. חרף קיומו של הכלל הבסיסי הקבוע בס' 14 לחוק הכשרות והאפוטרופסות התשכ"ב 1962 המסמך הורה לחתום על הסכמים בשם ילדיו, בהתקיים תנאים מסוימים, נושא קביעת מזונות הקטין הוחרג מכלל זה ע"י שורה של פסק דין של ביהמ"ש העליון, לרבות בג"צ – כך בע"א 404/70 עברון נ' עברון פ"ד כה (1), 378, 373, כך גם בד"נ 4/82 קוט נ' קוט פ"ד לח (3) 197.

8. הפסיקה הכירה בזכות תביעתו העצמאית של הקטין גם לאחר אישור הסכם גירושין ע"י הוריו, מתוך הבנה כי "...פעמים רבות בלהט מאבקים בין הורים תידחק טובת הילדים בניסיונות להגיע להסכם ביניהם וטובת הילדים תיפול בין הכסאות..." (ר' בע"מ 3984/15 פלונית נ' פלוני (פורסם במאמרים) שם בס' יד), ומפי כב' הש' ברנסון בענין עברון הנ"ל בעמ' 378: "... חזקה על הורה שהוא דואג לילדו, אבל כאשר כמו במקרה גירושין, עיקר מעיינם של הורים נתון לסידור העניינים

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האישיים שלהם, הם עלולים – ולו מבלי דעת או בהיסח הדעת – לא להקפיד במידה מספקת על הבטחת האינטרס של הילד...".

9. טובת הקטין הייתה מאז ומעולם והיא עודנה הרציונל המרכזי שבבסיס ההלכה. אינטרס נוסף עליו הגנה הפסיקה הוא אינטרס אישה אשר בעלה עלול להפעיל עליה לחצים פסולים טרם מתן הגט ולהביאה לויתוים כלכליים תמורת גיטה, שיקול הקשור כמובן גם הוא בטובת הקטין, העלול להינזק עת מזונותיו מהווים חלק מוויתורים אלה (ר' בע"מ 3984/15 הנ"ל ס' טו' לפסה"ד).

10. הפסיקה אף הבדילה בין תביעה לשינוי גובה דמי מזונות שנפסקו בין בהסכם ובין בפסק דין, ובין תביעה עצמאית של הקטין, ומעבר לצורך בהוכחות "שינוי נסיבות מהותי" במקרים של תביעה לשינוי גובה דמי המזונות הקבועים, נקבע כי תביעה לשינוי דמי מזונות תידון בהתאם לכלל הסמכות הנמשכת, בעוד שתביעה עצמאית של קטין ניתן להגיש בכל ערכאה אחרת המוסמכת לדון בתביעה.

מן הכלל אל הפרט

11. כפי שכבר נטען, בחינת דמי המזונות שנפסקו לקטין בהסכם, על מנת לרצות את האב ולשכנע אותו לשחרר את האם ממערכת נישואין אומללה ואשר עומדים היום על מספר דו ספרתי, אינה יכולה להשאיר מקום לספק – לא רק שביה"ד לא בתן את צרכי הקטין כי אף מעולם לא נבחנה גם טובתו. לכך יש להוסיף את העובדה כי בעניין עברון נקבע כי בכדי שהסכם יחייב את הקטין, על הערכאה המאשרת לקיים דיון נפרד בעניין מזונות הקטין כאשר ברור כי באותו דיון הדבר היחיד שיהא אל מול עיני הערכאה הדנה היא טובת הקטין (שם עמ' 377) – דבר שלא התקיים במקרה דנא.

יתר על כן, אף אם תטען כי במשך השנים העדיפו הערכאות את הגישה המהותית על פני זו הפרוצדוראלית, הרי שבמקרה דנא לא נבחנו לא טובת הקטין ולא צרכיו, בטרם אישר ביה"ד את גובה מזונות הקטין, עם או בלי דיון נפרד (ע"ע "בחינה זו שלבית").

טענות הנתבע

מנגד ב"כ הנתבע מגיב על הטענות אלו ולדבריו:

7. האישה היא זו שהגישה ביום 12.4.21 תביעת גירושין כרוכה לביה"ד הרבני ובה כרכה את ענייני המזונות, המשמורת והרכוש. תביעה הכוללת 82 עמודים לרבות הנספחים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

8. בד בבד הגישה האישה בקשה למזונות זמניים ונפסקו לה מזונות זמניים.

9. התקיימו בביה"ד שני דיונים לגופו של עניין, האחד ביום 8.6.21 והשני ביום 26.10.21. הדיון השני התנהל מהשעה 11:30 ועד השעה 15:20 כפי שציין ביה"ד הרבני בפרוטוקול ונוהל מו"מ ארוך ועיקש, כאשר האישה מיוצגת ע"י לא פחות משלושה עורכי דין (עו"ד ברוורמן, עו"ד יעל כהן ועו"ד יניב הלוי). בסופו של יום הצליחו הצדדים ובאי כוחם לגבש הסכמות שקיבלו תוקף של פס"ד והצדדים התגרשו בג"פ.

10. כלומר, ביה"ד הרבני קנה סמכות נמשכת לכל הדעות. הוגשה תביעה, התביעה נידונה לגופה, נפסקו מזונות זמניים ובסוף הגיעו הצדדים להסכמות. גם לאחר מכן, המשיך ביה"ד ליתן החלטות בבקשות שונות הקשורות למזונות. כך שאין חולק שלביה"ד יש סמכות נמשכת.

11. לא רק בעניין המזונות הוא קונה סמכות נמשכת אלא גם בעניין החזקת הילד, ולכן האישה עצמה המשיכה והגישה בקשות לביה"ד לרבות לאפטרופסות בלעדית בענייני חינוך ורפואה בביה"ד וכן בקשה לצווים נוספים מכל מיני סוגים בביה"ד הרבני.

12. יתרה מכך, מאז אושר הסכם הגירושין, התעוררו כל מיני עניינים בעניין המזונות, כמו הצורך בהבהרה של האישה מגובה המזונות וכן בעניין המדור, בתקופות שהאישה גרה אצל הוריה וכו'. כל הבקשות והתגובות הוגשו לביה"ד הרבני בפ"ת, הן ע"י האיש והן ע"י האישה ומעולם לא טענה האישה כי אין לביה"ד סמכות, להיפך, היא עצמה הגישה לביה"ד הרבני בקשות ותגובות.

13. לא זו אף זו, אף לאחרונה ממש עניין המדור נדון בביה"ד הרבני (האיש טען כי האישה עברה לגור עם בעלה השני בדירה משלו בשומרון ולכן אינו חייב במדור) וביה"ד הורה לאישה להגיב והיא הגישה תגובתה ביום 23.10.25.

14. כלומר, התיק עודנו פתוח ומוגשות בקשות בעניין המזונות והמדור והאישה במקביל מגישה תביעה למזונות בביה"מ"ד – אין חוסר תום לב גדול מזה.

15. יתרה מזו, אם אין הליך פתוח בביה"מ הרבני, היה על האישה לפתוח תיק ל"ס. כדי להימנע מפתיחת תיק י"ס היא ציינה בעמוד הראשון של התביעה ברובריקה הליכים נוספים: "בבית הדין הרבני בפ"ת במסגרת הליך 1312471", כלומר, מחד היא מודה שיש הליך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

פתוח בביה"ד הרבני ולכן אין צורך בי"ס, אולם באותה נשימה מגישה תביעה למזונות, כאשר יש הליך מזונות פתוח בביה"ד הרבני.

רקע והליכים קודמים

נזכיר בקצרה את סיכום התיק.

ביום 12.4.21 הגישה האישה לבית הדין תביעת גירושין, אליה כרכה אף את שאר תביעותיה וביניהן תביעת מזונות הילד, בה תבעה 2,000 ש"ח מזונות, בנוסף 1,000 ש"ח דמי טיפול, בנוסף שלישי מדור והחזקתו, כל זאת מלבד מחציות כנהוג.

ביום 8.6.21 התקיים דיון בבית הדין, אשר נסוב בעיקר סביב עילות הגירושין ועמדות הצדדים, ובו אף טען הבעל אודות מקורות המחיה של האישה ומזונות הילד.

לדבריו הוא דאג לקצבה עבור הילד מהמל"ל בסך של 1,200 ש"ח.

בסיום הדיון הודיעו הצדדים כי הם יגיעו להסכמות.

דיון נוסף התקיים בתאריך 26.10.21 לאחר שהוברר, כי הצדדים לא הגיעו לחתימה על הסכם גירושין, כפי שבית הדין ציפה ונטה לחשוב שכך יהיו הדברים, לאור הרושם שנוצר בסיום הדיון הקודם.

הדיון התקיים בפני הרכב בית הדין המלא, ובו נשמעו כלל הטענות, הן לעניין ההסכמה לגירושין והן לעניין הסדרי השהות והתביעה למזונות הקטין.

נצטט מתוך פרוטוקול הדיון בעניין המזונות:

ב"כ האישה: אני מבקשת גם פסיקתא שמזמן הפניה הראשונה לחתימתו על דבר שצריך חינוך או רפואי, אם יעבור שלושה ימים, והוא לא יחתום, אז היא תוכל לחתום לבדה, כמובן מול מסמך פנייה כתוב.

בית הדין: זמני ראות?

ב"כ האישה: כמו שהיה עד עכשיו יום ראשון, מובן כי ילד בגיל שלוש כבר מבין ומתאכזב, ולא שייך לא לעמוד בזה, אם הוא רוצה לשנות יום שיבקש, ונראה.

דבר נוסף מזונות זמניים, בעבר נפסק 1,000 ש"ח בגלל שהיא הייתה בבית, כעת היא שוכרת דירה ב 3,000 ש"ח וחוז' מזה מחייה מסוימת.

בית הדין: מה מביאה ביטו"ל?

ב"כ האישה: קצבת נכות, וזה לא ניתן לחישוב בתוך ההכנסות שלה, מדובר ב 2,600 ש"ח וזה לא קשור אליו.

ב"כ הבעל: היא מקבלת תלויים 600 מתוך זה.

בית הדין: לא להתפרץ.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"כ האישה: הבעל מקבל 1,200 ש"ח קצבת תלויים וזה מגיע לי והוא לא נותן את זה.

ב"כ הבעל: מסביר כי קצבת נכות מגיע לנכה סכום מסוים, ובעבור הבן זוג סכום, וכן עבור הילד, כאשר הם יתגרשו אזי יפסיק לו התלויים.

ב"כ האישה: המצב בבית של ההורים הוא לא תקין.

בית הדין: כמה את מבקשת?

ב"כ האישה: בחוץ ביקשתי 1,000 למדור ו-800 למזונות, וכן מחציות, וזה ההצעה הכי מוזלת בחינתנו.

אבל אם זה לא נסגר היום וכעת, אנו נבקש את כל מה שצריך ויש כעת עוד הרבה מה לבקש, רק אומר כי אם זה נסגר היום, למרות שהלקוחה שלי עדיין לא הסכימה אבל אני אומרת כי אשכנע אותה שתוותר גם על מזונות העבר ותסגור את תיקי ההוצל"פ הללו.

בית הדין: יש בפנינו שלוש נקודות א. שהות, ב. מדור ומזונות ג. עו"ס לסד"ד לגבי הטיפולים וחתימות.

ב"כ הבעל: שהות הוא רוצה יום שני, ויותר מאוחר.

ב"כ האישה: מקובל עלינו, וממילא מיותר העו"ד לסד"ד.

ב"כ הבעל: מדור ומזונות זהה הרבה מדי מה שהם מבקשים, וגם לגבי חתימה תוך שלושה ימים, איננו שוללים את החתימה תוך שלושה ימים, אבל אם הוא מתנגד עניינית אז מה.

בסיום הדיון הח"מ ליווה את הצדדים עד להסכם גירושין כולל, עד שהגט סודר בשעה 16:30 לשביעות רצון כולם.

בהסכם הגירושין נכתב בין השאר:

ו. האב ישלם מזונות בסך של 1,600 ש"ח הכוללים מדור מזונות והחזקתו לפי (600 ש"ח מזונות ו-1,000 ש"ח מדור והחזקתו).

ז. חיוב זה הוא עד גיל 18 או סיום התיכון המאוחר ביניהם ושליש עד גיל 21 בשירות צבאי.

ח. חיוב זה צמוד למדד ויתעדכן בכל שלשה חודשים, מועד תחילת החישוב הינו מועד חתימה על הסכם זה, ללא חיובים וחישובים רטרוא.

ט. חיוב זה ישולם בכל 10 לחודש לחשבון [...] בבנק פועלים שעל שם האם.

י. במידה וקצבת התלויים של הילד שהאם מקבלת מהמל"ל תגדל – יפחת כנגד חיוב הבעל במזונות.

יא. כל מענקי המל"ל לאם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יב. כל ההוצאות החריגות החינוכיות והרפואיות לרבות ולא למעט, לאחר המלצת הגורמים המקצועיים וכן הוצאות חינוך ורפואה שוטפות – יתחלקו בין הצדדים בחלקים שווים.

יג. במידה והאם תינשא בשנית, אף אם שכירות הדירה תגדל, רכיב המדור והחזקתו עבור הילד יישאר על סך 1,000 ש"ח.

דיון והכרעה

חשוב להדגיש את אשר עולה מתוך הדברים, כי האישה קיבלה עבור הבן קרוב למלוא תביעתה בכתב התביעה ובדיון.

בכתב התביעה היא תבעה 2,000 ש"ח מזונות מלבד דמי טיפול וכן רכיב מדור והחזקתו.

בדיון היא תבעה 1,800 ש"ח מזונות ומדור.

בפועל הוסכם על 1,600 ש"ח מזונות ומדור, כאשר היא מקבלת עבור הבן מהמל"ל נכון ליום חתימת ההסכם כ-1,200 ש"ח כלומר, סך הכל מקבלת עבור הבן 2,800 ש"ח מזונות ומדור.

כלומר, אי אפשר לטעון כי האישה קופחה או כי היא וויתרה על חלק משמעותי ממזונות הילד לאור גוף התביעה בכתביה וגוף הדברים שביקשה בדיון.

ידעה האם בעת הדיון, כי היא תהיה המשמורנית הבלעדית, וכי חלקו של האב בחלוקת הזמנים תהיה מינורית, אם בכלל.

ובכל זאת זו הייתה בקשתה וההסכמה הייתה מתוך שיקול מחושב יחד עם ב"כ.

הבקשות רובן קנטרניות אשר הטרידו את בית הדין, אך מכיוון שזו עבודת בית הדין לדון אף את הטרחנין, דלת בית הדין הייתה ועודנה פתוחה וסלחנית כלפי הבעל.

לרוב הבקשות לא נדרשו תגובות האישה מחוסר צורך, צדק ועוד טעמים, אך בשום זמן מהזמנים לא טענה האישה לחוסר סמכות, לא תבעה האישה תביעת מזונות אם בלבד של "שינוי נסיבות", אם בלבד של "אכיפת הסכם" ואם בלבד של "תביעה בשם הקטין".

על פי ההסכם, ככל ותגדל קצבת הקטין במל"ל מקוזז חובו של הבעל מסך המזונות שהוא התחייב היינו 600 ש"ח. מכיוון שהקצבה גדלה כיום, על רכיב המזונות משלם הבעל אך ורק 25 ש"ח בלבד.

האם ניתן לתבוע שוב בשם הקטין

כאמור, האישה פתחה הליך בבית משפט לתביעת מזונות בשם הקטין.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הבעל פנה לבית הדין, בכדי שבית הדין ייתן את החלטתו בנושא זה, ואכן ההחלטה המצוטטת מעלה ניתנה, לאור השתלשלות התיק ודעת בית הדין כי הסמכות לדון בתביעת המזונות של הקטין בכל צורה שהיא – נתונה לבית הדין.

נחזק ונאמר, תביעת מזונות ילדים המוגשת (בדרך כלל) על ידי האם, הרי היא מוגשת בשם הילדים ובמקומם, וזאת על פי ההלכה והחוק שההורים הם אפוטרופוסים של ילדיהם ויכולים בין השאר לתבוע תביעת מזונות בשמם. לא ייתכן שלאחר שבית הדין דן בתביעת המזונות ונתן פסק דין שאינו לרוחה של האם, תבוא אחר כך האם ותתבע עתה "בשם הילדים" תביעת מזונות אחרת, וקל וחומר באופן שהמזונות נקבעו בהסכם בין הצדדים. להלן נבהיר קביעה זו.

מעמד האם כאפוטרופוס – לפי ההלכה

בית הדין יבהיר בדברים הבאים את דעת התורה בנושא, ואף את הפן האזרחי בפסיקותיו הידועות בנושא זה.

הנה המשנה במסכת גיטין נב עמוד א' אומרת:

יתומין שסמכו אצל בעל הבית, או שמינה להן אביהן אפוטרופוס – חייב לעשר פירותיהם. אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים – ישבע, מינוהו בית דין – לא ישבע, אבא שאול אומר – חילוף הדברים.

ובהמשך מספרת הגמרא:

הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא, הוה להו תורתא, שקלה וזבינתה ניהלייהו, אתו קרובים לקמיה דרב נחמן, אמרו ליה – מאי עבידתה דזבנא? אמר להו, "יתומים שסמכו אצל בעל הבית" תנן, – והא אייקר? – ברשותא דלוקח אייקר, והא לא נקיטי דמי? אמר להו, אם כן, היינו דרב חנילאי בר אידי אמר שמואל, דאמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל, נכסי יתומין – הרי הן כהקדש, ולא מקני אלא בכספא.

כלומר, ישנם שלשה סוגי אפוטרופוסים לילדים: א. אפוטרופוס שמינוהו בית הדין. ב. אפוטרופוס שמינהו האב. ג. אפוטרופוס שהמציאות הכריחה שיהיה האחראי על הילדים, וכמקרה בגמרא שבפנינו שהילדים היתומים שהו אצל סבתם, ובכך הם סמוכים על שלחנה, והיא הופכת להיות האפוטרופוס שלהם.

לאפוטרופוס קיימת הרשאה לסחור בנכסי היתומים, כל עוד שזה לטובתם ולהשגת מזונותיהם, אולם אין לו רשות לסחור שלא לטובתם הישירה, הקיומית והעכשווית.

הסבתא, שהינה אפוטרופוסית למעשה מחמת שהות היתומים אצלה בעקבות פטירת הוריהם, מכרה את נכסי היתומים במחיר נמוך ממחיר השוק.

על כך דנה הגמרא אם מה שעשתה עשוי.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומבארים הראשונים את תוקף סמכות האפוטרופוס לסחור בנכסי היתומים ומהם גבולות הגזרה המותרות ואלו הדברים:

מתניתין. יתומים שסמכו אצל בעל הבית וכו'. האלמנה שמשכנה קרקע מקרקעות בניה היתומים, אם משכנה אותו לצרכיהם במזון וכיוצא בהן, ונעשה זה בעיר שאין בה בית דין, ולא היה אפוטרופוס ליתומים אלא היא הייתה הממונה עליהם והמפקחת בעסקיהן, מה שעשתה עליהם – עשוי ומקוים, ואין היתומים יכולים לבטל אותו, כל עוד שלא נראה על מעשיה סימן חסרון דעת או שעברה ועשתה דבר מן הדברים שמנעו רז"ל את האפוטרופוס מלעשותו, כמו למכור בשוק ולגאול ושאר הנזכר בברייתא לפי שאמרו במשנה יתומים שסמכו אצל בעל הבית חייב לעשר פירותיהן וכו', ואמרו בתלמוד ההיא סבתא דהו סמיכי גבה הנהו יתמי, הויא להו תורתא, שקלה זבינתה ניהליהו, אתו קרובים קמי רב נחמן אמרו ליה מאי עבידתה דמזבנא? אמר להו יתומים שסמכו אצל בעה"ב תנן וכו', ואם לא משכנה אותו לצורך מזונות וכדומה להן, אלא לגאול קרקע אחר או לקנותו או לשאר הדברים שאין האפוטרופוס יכול לעשותם, או הייתה העיר שנעשה בה זה עיר שיש בה בית דין קבוע, או שהיה ליתומים אפוטרופוס זולתה – אין מה שעשתה עליהן עשוי, ויש להם להוציא הקרקע מיד הממושכן אצלו.

כלומר, כל מעשי האם, הסבתא, או כל גורם אשר מגדל את הילדים, הינם תקיפים! אלא אם כן הוברר, כי נעשו שלא בשיקול דעת, או נעשו בחוסר סמכות, כגון – מכירת נכסיהם שלא לצורך או שלא לצורך טובתם.

אולם היו מהראשונים, שאף הגדילו להגדיר את היחס בין האפוטרופוס המגדל את היתומים המכונה בגמרא "הסמוך על שלחנו", ואת האפוטרופוס הטבעי – כמו האם של היתומים שלאחר פטירת האב הפכה להיות זו שזנה ומפרנסת אותם – כגוף ראשון להם! כך דברי הרא"ש בתשובה, כשדן אם יש מקום לאם המגדלת את הילדים לתבוע מנכסיהם לשאת במחצית החובות שהשאיר האב, והם ירשו את נכסיו.

מתוך דברי התשובה עולה, שהיא לא מונתה להיות האפוטרופוס של היתומים, אלא שבית הדין מינה אפוטרופוס אחר, אך היא, מתוך ששילמה את חובות בעלה כעת, באה לתבוע את פירעון החובות מתוך נכסי היתומים, וז"ל בשו"ת הרא"ש (כלל פז סימן ד):

שאלה: אישה שמת בעלה, והיו עליה חובות לגוים ובאו לגבותם מקרקעותיו, והלכה האלמנה ופרעה אותן מהנכסים כדי שלא יזלזלו במכירת קרקעותיו, ועתה תובעת לאפוטרופוס של היתומים, שכיון שאין לה לפרוע חובות בעלה – שייתן לה מחלק היתומים כדי חצי ממה שפרעה בחובותיו, ואומרת שעשתה על פי אחד מזקני העיר, ויש לה מזה עדים וקוים, והאפוטרופוס אומר שאין לו לפרוע לה כלום, שאין שום אדם אמר לה לפרוע החובות – הדין עם מי?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תשובה: אם הדבר ידוע בעדים שהיו לכותים שטרות של בעלה או שחכר חכירות ורצו למכור קרקעותיו – יפה עשתה האלמנה שפרעה החובות כדי שלא יזלזלו הכותים במכירת הקרקעות, דכל היכא שיש הפסד – נזקקין לירד לנכסיהם ולסלק ההפסד מעליהם. כדאמרינן בערכין (כב) אמר ר' יוחנן אין נזקקין לנכסי יתומים אלא לשטר שיש בו ריבית או לכתובת אישה משום מזוני. ואעפ"י שלא עשתה על פי בית דין, מכל מקום כיון שהיתומים היו סמוכין אצלה – היא כאלו נתמנית אפוטרופוס על היתומים, ויש לה כח לעשות תועלת היתומים בלא בית דין. כדאמרינן בפרק הנזקין (נב) הנהו יתמי דהוו סמיכי גבי ההיא סבתא והויא להו תורתא שקלה וזבינתה אתו קרובים לגבי דרב נחמן, אמרו ליה מאי עבידתא? אמר להו יתומים שסמכו אצל בעל הבית תנן. ואם כן בדין היא תובעת שיתנו לה מחלק היתומים בחצי הממון שפרעה חובות אביהם, כיון שאין לה לפרוע שום דבר מן החובות שהיה חייב בעלה, אם התקנה היא כך בארץ הזאת, שהיתומים יפרעו מחלקם כל חובות אביהם. אשר בן ה"ר יחיאל זצ"ל.

כלומר, האם אינה גורם חיצוני ליתומים, אלא היא נחשבת לבעלים עליהם ויש לה הרשאה וסמכות לנהוג בכל נכסיהם לצורכם – כפי ראות עיניה ובלבד שיהיה לתועלת.

אך ביתר חידוד הבהיר הר"י מיגאש, שהאישה היא הבעל דין כלפי היתומים. כלומר, היא והיתומים הינם גוף אחד. ונפק"מ באישה שתובעת מבעלה לשלם את מזונות הילדים שהיא מגדלת לו והוא לא שילם חודשים רבים וכעת מבקשת השבת הוצאות. בכך דן הר"י מיגאש אם יכולה לתבוע זאת או שמא נחשבת כאחת חיצונית שפרעה חוב והדין הוא שהפורע חוב של חבירו פטור.

וז"ל הר"י מיגאש בשו"ת סימן עא:

שאלה: ראובן גירש את אשתו והיה לו ממנה בת ארבעה שנים, והלך לעיר אחרת ונתעכב שם זמן והניח את בתו בלא מזונות, וזנה אותה לאה אמה כל ימי היותו שם, וכשבא רצה ליקח את בתו מאת לאה אמה ולהניחה אצלו או במקום אחר בטוח לו או להוליקה עמו למקום שהולך, ולאח אומרת לא אתן אותה לך להרבה סיבות, מהם – שהקטנה היא בת שש שנים ולא נתת לה מזונות, ואני מתירא שמא תתכשל בה, ומהם – שבתי אינה רוצה ללכת מאצלי, וכמו שזנתי אותה מעודה ועד עתה כן תשאר אצלי עד שאכניס אותה לחופה ואתן לה נכסי בנדוניא ואתחייב עצמי בזה בפני עדים, ואתה אין לך יכולת לזון אותה, כל שכן להשיאה, ואני תובעת ממך מה שכבר הוצאתי עליה בהיותך בארץ אחרת, שלא זנתי אותה אלא דרך הלואה לך, הואיל ולא היה אפשר לי להניח אותה בלי מאכל וכסות, והבת אינה רוצה להיפרד מאמה בשום אופן בעולם, וכשזוכרים לה דבר זה היא בוכה, וראובן אומר הנה אבי נתחייב בקניין לזון אותה בהיותי חוץ לעיר, ושיכניסנה לחופה. יורנו רבינו דרך האמת, ואם תוכל האם לתבוע המזונות מן האב.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תשובה: עמדנו על שאלה זו ועיינו בכוונותיה, ודבר זה כבר נשאל עליו רב שרירא גאון ז"ל והורה שהבת תהיה אצל האם לא אצל האב, וכן כתב גם בעל הלכות גדולות, ואין ספק שהם סוברים במה שאמר התלמוד (כתובות דף ק"ב ע"ב) אמר רב חסדא זאת אומרת בת אצל האם, שהוא נאמר בעניין ההכרעה אם תהיה אצל האב או אצל האם, ואנחנו גם כי דעתנו שהמאמר הנזכר לא נאמר אלא לאחר מיתת האב לעניין ההכרעה אם תהיה הבת אצל האם או אצל האחים, כמו שיעיד על זה המשך לשון התלמוד, מכל מקום להורות הלכה למעשה בכל כיוצא בנדון זה בפרטות אם יארע, נראה ללכת בעקבות הגאונים ז"ל הנזכרים ובקבלתם, ולהימשך אחר סברתם, ובו נפסוק הדין, ונדון – כשיתאמת אצלינו תועלת הבת בזה, להיות שהאם על כל פנים יותר משמרתה מהאב

[...]

ומה שטוען שאיני בטוח שתדור בתו עם אחות אמה – אין משגיחין בו, הואיל ואמה ערבנית בשמירתה. ואמנם, ההוצאה שהיא אומרת שהוציאה על בתה בתורת שלאה הלוותה לראובן אביה, הואיל וראובן אינו טוען בזה כי אם שאביו נתחייב בקניין לזונה, וזה הקניין שטוען בו בלתי קיים כפי הדין, להיותו "קנין דברים", ולהיות שראובן יכול לומר אולי אבי הוא שהוציא עליה משלו, והוא נתרצה מדעתו להשלים יעודו, וזן אותה, שאם היה הדבר כן – לא היה יכול לחזור בו מה שכבר נתן, על כן יש לראובן להחרים חרם סתם על מי שטוענת שהוציאה על קטנה זו משלה בדרך הלוואה לראובן זה, והיא לא הוציאה עליה, וטוענת שקר ולא תודה, ואחר כך יתחייב לפרוע לה מה שהוציאה עליה בזמן שהלך ראובן זה אביה, וכך הדין.

כלומר, שהר"י מיגאש פסק, שהאב חייב לשלם עבור מזונות עבר, שהאם שילמה מזונות לזון את בתם, ואינו יכול לטעון כי אין הוא חייב.

ותוכן דבריו הם, שלהלכה נפסק שהפורע חובותיו של חברו – פטור חברו מלשלם לו.

וכן נפסק מי שעזב את אשתו ובא אחר וזן אותה – פטור הבעל לשלם לו את מה ששילם מדין פורע חובותיו של חברו.

אולם במזונות הילד אם האם שילמה – אין האב יכול לטעון כך.

וסיבת הדברים הם משום, שהיחס בין האם לבין הילדה אינו יחס כאל גוף חיצוני, אלא האם היא התובעת בשם הילדה! היא הילדה! והיא זו שעומדת במקום הילדה בכל מצב ובכל טענה לטובת הילדה! האם טוענת במקום הילדה, והופכת בכך להיות הבעל דין עצמו! היא הבת! ממילא אין זה פורע חובו של חברו, משום שהיא לא פורעת חוב של מישהו אחר, אלא היא עצמה שילמה על עצמה, וזכאית לתבוע מהחייב החזר הוצאות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כן מפורשים דברים אלו בדברי ההפלאה בפירושו לשו"ע קונטרס אחרון סימן פ' סעיף י"א וז"ל:

(יא) סעיף יא כל זמן שהיא מניקה את בנה פוחתין לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה על מזונותיה יין ודברים שיפים לחלב. הג"ה: לא הוסיפו לה צריכה לאכול משלה אם יש לה.

כתב הח"מ נראה דהבעל צריך לשלם לה מה שהוציאה על הולד.

והנה נראה פשוט דאם אכלה משלה ולא אמרה בפני עדים דאין דעתה לוותר, לא גרע ממה דאיתא בסי' ע' סעיף ח', לא לותה רק מכרה מנכסים ופירנסה עצמה – אין לה עליו כלום. אלא אפילו אם הודיעה לעדים – צריך עיון, דאפשר דהו"ל כזן בניו של חבירו דפטור, דהו"ל כפורע חובו של חבירו, אם כן הכי נמי, כיון שאין תועלת במזונות היתירים אלא לוולד, אף על פי שמוטל על האב, מכל מקום הו"ל אינה כפורע חובו. מיהו י"ל דהכא **עדיף טפי, כיון שהחויב על האב ליתן לאשתו הו"ל היא כבעל חוב עצמו**, וכן משמע ביבמות דף מ"ב ע"ב שהיא התובעת. ועוד נראה דהא קי"ל דיכול לתפוס לבע"ח במקום שאין חב לאחרים וכל שכן במקום דשייך מיגו דזכי לנפשיה זכי נמי לחבריה, אם כן, היא יכולה לומר שתפסה המזונות שנתן לצורך עצמה בשביל הולד ותובעת מזונות עצמה. ולפי זה, במניקה בן של אחר בשכר, ופסק לה קמעא, אף שהאב מחויב ליתן יותר, מכל מקום אינה יכולה לתבוע אה"כ דהו"ל היא כפורע חובו של חבירו כמו שכתב הב"ש בשם הראב"ד ופוסקים.

כלומר היא הבעל חוב! היחס בינה לבין הילד הוא יחס של אותו גוף! אותן טענות! אותם צרכים!

על כן, אם במקום אחר שקם מאן דהו ופרע חוב של אחר, אין זה אלא מתנה, במקרה בו האם זנה את הילד, יכולה לתבוע את האב על מזונות עבר, כי אין היא בגדר שפרעה חוב של האב, אלא היא האכילה את הילדה והרי זה כמי שהאכילה את עצמה, בכך עומדת לה הזכות לתבוע את החוב שהוא כלפי הילדה והרי זה כלפי עצמה.

ראייתו של ההפלאה הינה מהגמרא ביבמות דף מב עמוד ב':

דלמא איעברה ומעכר חלבה וקטלה ליה. אי הכי, דידיה נמי? – דידיה ממסמסא ליה בביצים וחלב, דידיה נמי ממסמסא ליה בבצים וחלב? – לא ירב לה בעל, וליתבעיניה ליורשים? אמר אביי, אישה בושה לבא לבית דין, והורגת את בנה.

שם הגמרא דנה במעוברת שאינה יכולה להינשא לאחר, שמא יפסק לה מקור חיותו של התינוק שייוולד, מחמת החלב יתעכר.

והגמרא דנה שיכולה לתבוע את היורשים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מבואר מכך שהיא התובעת! היא עומדת במקום היתומים לא כגוף חיצוני אלא כהם עצמם. ועל כן לא בית הדין תובע בשם היתומים, אלא היא עצמה תובעת, לא "בשם" היתומים אלא "במקום היתומים עצמם".

וכן פסק המהרש"ם בחלק ב' סימן רל"ו בשאלה דומה, ואף הוא התייחס ליחס בין תביעת האם לבין הילדה בחזקתה, שאין זה כתביעה חיצונית אלא כבעל דין עצמו והיא כילד, וכך דבריו שם:

מכתבו הגיעני ועד"ש בדין אישה שתובעת מבעלה שישלם לה מזונות ב' שנים בעד מה שהחזיקה ילד קטן שלה בהיותה לבדה מבעלה ע"י קטט, ורו"מ צידד דאף דכופין אותו ליתן מזונות להילד – היינו מזונות דלהבא, אבל על העבר הרי באחר שזן בנו של האב אין האב צריך לשלם לו, דהוי כפורע חובו של חברו, דמבריה ארי בעלמא הוא, אך די"ל דכיון שבידה לכופו שיחזיק אצלה הולד עד ו' שנים ולשלם המזונות, אין דינה כפורע חובו של חברו. והנה לענ"ד הרי באמת בדין פורע חובו של חברו וזן את אשתו, לשיטת הרשב"א דוקא במפרש שנותן מחמת מזונות שחייב בעלה, אבל בסתם – חייב בעלה לשלם, אם כן, נהי דקיי"ל כהר"ן ושאר פוסקים שחולקים עליו, מכל מקום הרי גם בפורע חובו של חברו ממש, אם הוא שותף ופרע גם חלק שותפו – חייב השותף לשלם לו, גם היכי דלא היה מחויב רק במחצה, כדמוכח מדברי הרמ"א רס"י ע"ז, ואף דהש"ך שם סק"ה מפקפק בזה – כבר הוכיח בתומים מדברי מרדכי כהרמ"א, וכ"ה בתשו' לחם רב סי' ס"א ועקצה"ח סי' שס"ט סוסק"ב ובכנה"ג ח"מ סי' קכ"ח הגה"ט אות ט"ז בזה, וגדולה מזה בתשובת הרא"ש שהובא בטור א"ע סי' קי"ח באישה שמת בעלה והניח אפוטרופוס ליתומיו, והיה עליו חובות לעכו"ם ובאו לגבותם מקרקעותיו ופרעה להם האלמנה ותובעת לאפוטרופוס שייתן לה מחלק היתומים, ויש לה ע"ז עדים, והשיב, דכיון שהיתומים היו סמוכים אצלה – הוי כאלו נתמנית אפוטרופא עליהם, ויש לה רשות לעשות לטובת היתומים גם בלא ב"ד, וע"ש בדרישה שהוכיח דהרא"ש סובר דגם בחובות עכו"ם אי לאו דהויא כאפוטרופוס הפורע חובו של חברו פטור וע"ש בחמ"ח סק"ה וב"ש סק"ד מ"ש בזה, ומבואר דאף שיש אפוטרופוס אחר ליתומים, מכל מקום יש לה גם כן רשות לפרוע חובות, מפני שסמכו היתומים אצלה, ומחויבים לשלם לה, ואם כן נראה דהכא נמי, כיון שהיא אמו של הילד ויש לה זכות בדתה"ק לכופו שיהיה הולד אצלה, לא גרע כוחה מהא דסי' קי"ח שיש אפוטרופוס ממונה על היתומים, אפילו הכי, כיון שסמכו היתומים עליה – יש לה רשות לעשות לטובת יתומים ולפרוע חובות, והכי נמי בנדון דידן, שטובת היתום שיהיה אצל האם, כמו ששיערו חז"ל דמהאי טעמא יהיה עד ו' שנים אצלה, אם כן, בידה לזונו ולתבוע מבעלה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אף הוא מצטט את דברי הרא"ש שהובאו מעלה, ואת דברי הגמרא אודות האפוטרופוס שהינה מדין שהם סמוכים על שלחנה, שכל מעשיה כמעשיהם! ואין להתייחס אליה כאל גורם חיצוני שכלפיו הדינים משתנים.

וכן הכריע הגר"י אלישיב זצ"ל בתביעת אם להשיב מזונות עבר ששילמה שהיחס אליה כאל היחס לבת עצמה והיא הבת! וכך דבריו בפד"ר ב' מעמוד 164 ואילך:

ולפי"ז ה"ה בנ"ד שהאישה זכאית להחזיק את הילד ולדרוש מן האב את כל ההוצאות הכרוכות בהחזקתו, הרי היא כבע"ח עצמו (ומיותר להוסיף שבמקרה דנן איננה מחויבת לומר בפני עדים שכל מה שהיא מוציאה על הילד אין כוונתה לוותר מלתבוע את האב, כי רק באישה היושבת תחת בעלה יש צורך בזה מטעם דדרך הנשים לגלגל עם בעליהן, ע"ב"ש סי' ע' ס"ק כ"ט משא"כ באישה גרושה מבעלה).

עולה מכל הדברים הללו, כי עומדת הזכות לאם לתבוע מזונות עבר משום שהיא הבת, לה יש ייפוי כוח להיות במקום הבת, לתבוע את הדרוש לה. לאם עומדת הזכות למכור ולסחור בנכסי הבת, גם ללא מינוי של בית הדין, כל עוד שלא הוכח שהדברים נעשו שלא בהגיון ובשיקול דעת. כל מעשיה של האם אינם "לטובת" הילדה, אלא כאילו היא הילדה! וכך יש לראותה, וככל שהיא מיטיבה לעשות – הרי יש לה את הסמכות, ואין לטעון כנגדה "את תבעת בשם עצמך – כעת יש לתבוע בשם הבת", משום שהבת תבעה על ידי האם. היא הסמכות, היא הריבון והיא בעלת היכולת לעשות למען ילדיה בשם עצמם.

בפן האזרחי

בפועל, אף בפן האזרחי עולה, שבפסיקות האזרחיות ראו עין בעין את אותם הגדרות ולא הצטמצמו להיגרר אחר הפרוצדורות, אלא כיוונו את שבט ביקורתם למהות התביעה וההליך, וככל ואכן עלה שההליך חיפש אך ורק את טובת רווחת הילדים.

נצטט מתוך פסק דין של בית הדין הגדול 1250217/3 בו דן בתקפות הסמכות לבית הדין לדון בתביעות מזונות, ובתוך כך אף התייחס לנידון דידן, ואף ציטט פסקי בג"ץ בנושא זה:

ההשלכה המרכזית למעשה היוצאת מהבחנה זו של בית המשפט בפסק דין שרגאי בשאלת זהות בעלי הדין בהליך בבית הדין, היא באפשרות הקיימת לילדי בני הזוג המתגרשים להגיש אל בית המשפט לאחר פסיקת המזונות בבית הדין תביעה עצמאית משלהם בעניין מזונותיהם, כדברי פסק דין שרגאי: "פסק דין שיצא במשפט שבין ההורים, אינו גורע מזכות הילד לתבוע את מזונותיו בשמו שלו" – להבדיל ממקרה שבו עניין מזונות הילד נדון בהליך בבית המשפט אשר בו הילד היה התובע, שבו לא יוכל הילד לפתוח בתביעת מזונות חדשה מהוריו. אולם מלבד אפשרות זו של הקטין לפתוח את עניין המזונות מחדש בבית המשפט, הרי שברור כי גם לפי הלכת שרגאי, אחד מההורים יכול לכוון אל תביעת הגירושין בבית הדין הרבני את עניין המזונות כ'השבת מזונות'

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מההורה השני "שחייב לזון את הילד", הן על מזונות העבר והן בעבור מזונות העתיד.

[...]

אלא שזוהרה של הלכת שרגאי – הנותנת דגש על הבחנה המדוקדקת בשאלה מיהו בעל הדין בהליך שבבית הדין – הלך ופחת בשנים האחרונות, וזאת בעקבות המעבר החשוב ושינוי הגישה בפסיקות בית המשפט העליון מ'המבחן הפרוצדוראלי' אל 'המבחן המהותי'. במקביל וכהשלכה מכך הצטמצמה גם אפשרותו של קטין לפתוח מחדש את פסיקת המזונות שנקבעו בבית הדין בהליך תביעת המזונות הכרוכה לגירושין (וזאת באמצעות הגשת תביעת מזונות עצמאית של הקטין נגד אחד מהוריו, הנעשית למעשה על ידי הורה האחר).

וכך כתב השופט י' עמית בבג"ץ (4407/12) פלוני נגד בית הדין הרבני הגדול לערעורים, פסקה 13):

הגישה בהלכת עברון, המדגישה את המבחן הפרוצדוראלי, השתנתה עם חלוף הזמן לגישה שמיקדה את הדגש במבחן המהותי. על פי מבחן זה, אין צורך בהגשת תביעה נפרדת ובדיון נפרד בעניינו של הקטין, ודי בכך שבית המשפט דן לגופו בעניין מזונות הילדים ובחן את ההסכם שנערך בין בני הזוג תוך התייחסות לטובת הילדים ולמזונותיהם

[...]

על דרך השלילה נקבע במסגרת המבחן המהותי, כי בהיעדר אינדיקציה כלשהי לכך שבית המשפט לא בחן את שאלת המזונות או שבית המשפט התעלם מחובתו לבחון את נסיבות עריכת הסכם, אין לבטל את תוצאותיו של ההליך, ואין לשנות את סכום המזונות על נקלה, אלא במקרים בולטים.

העולה מכל האמור הוא כי בית המשפט העליון חזר על דבריו חזור ובהרה, כפי שהבהיר גם בית הדין הרבני קמא, כי אפשר לכרוך את עניין המזונות בבית הדין הרבני, ומרגע כריכת המזונות בבית הדין הרבני נתפסה סמכותו הייחודית לדון בעניין זה בתביעת המזונות של ההורים, ואי אפשר להגיש מאותו רגע תביעה דומה בבית המשפט לענייני משפחה.

כך שבית הדין מחליט, במקרה דנן, כי מכל המקובץ בקשת האישה לשקול בשנית את החלטתו, ולאפשר תביעת מזונות ילדים בשם עצמם – נדחית מהטעמים הבאים:

א. בקשה זו מוגשת כחודשיים לאחר מתן ההחלטה נסובת הנושא.

ב. בית הדין רואה באם כסמכות האולטימטיבית לתבוע אף בשם הילד את המזונות ואת רווחתו.

ג. תביעתה כתביעת הילד עצמו!

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ד. כתב התביעה ודברי האישה בעת הדיון תואמים את אשר הוחלט בעת ההסכם.

ה. התקיימו דיונים נשמעו הטענות ונבדקו צרכי הילד.

ו. שנים של בקשות, תגובות והחלטות ללא מי שיכפור בסמכות בית הדין.

ז. לא נפל פגם בשיקול דעת האישה, אשר הסכימה לסכום מזונות זה, ולא נעשה כל עוול אשר מצדיק פתיחת תיק חדש ותביעה עצמאית של הילדים.

לאור כל האמור לעיל קובע בית הדין כדלהלן:

א. בקשת האישה לשינוי החלטה אודות מקום סמכות דיון המזונות מחדש – נדחית.

ב. עומדת לאישה הזכות לתביעה לשינוי הסכם גירושין בדבר מזונות הילד – אם היא תוכיח כי קיים "שינוי נסיבות מהותי" כנהוג.

ג. החלטה זו מותרת בפרסום בהשמטת פרטי זהות תוך עריכה נדרשת.

ניתן ביום ג' בשבט התשפ"ו (21/01/2026).

הרב דוד גרוזמן

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה

גט

OVER

משפחה • משפט • ומה שביניהם

WWW.GET-OVER.CO.IL

